

Torn som reser frägar

PÅ VÄGEN FÖRBI Drottningholms slott ut mot Ekerö passerar man ett oansenligt torn i rött tegel. Många tar tornet, med sitt anspråkslösa yttre, för ett vattentorn från förra sekelskiftet, men historien är mer spännande än så.

Tornet, som kallas Götiska tornet, är byggt som ett pittoreskt inslag i Drottningholms-parken och en av de få byggnader Gustav III planerade för parken som verkligen lämnade ritbordet. Under sin resa till Rom hade Gustav III träffat den franske teaterdekoratören och arkitekten Louis Jean Desprez. Kungen, vars hela liv var teater, föll för Desprez och hans förmåga att skapa arkitektur av teaterkulisser och använda kulisser som arkitektur.

Hösten 1787 engagerade han Desprez för att göra spännande teatrala utblickar och miljöer på Haga och vid Drottningholm. På Drottningholm skulle ett kinesiskt pagodliknande torn byggas och även ett stort grekiskt tempel. Dessutom fanns ritningar till ett riddarromantiskt götiskt tegeltorn – intresset för medeltid och gotisk arkitektur var den absolut senaste strömningen i Europa vid den här tiden.

Sedan kungen skjutits på den famösa operamaskeraden avstannade alla byggprojekt för gott – utom det Götiska tornet. Man kan fråga sig varför.

Svenska frimurarorden hade bildats 1735. I Gustav III:s svärmeri för medeltiden fanns ett klart inslag av tempelherremystik och frimureri, precis som hos den yngre brodern,

hertig Karl. Det är mycket troligt att Götiska tornet var avsett att användas i olika sammanhang inom frimureriet. Gustav III:s sväger, Karl von Hessen-Kassel, som ägnade sig åt alkemi, ockultism och frimureri, hade redan 1784 låtit uppföra ett götiskt tegeltorn på sin egendom Louisenlund i Schleswig – ett torn som spelade en stor roll i frimureriets riter.

Hertig Karl som blev regent efter mordet på Gustav III var en hängiven frimurare och stormästare i Svenska frimurarorden. Om Götiska tornet var tänkt som ett »frimurartorn« kan det förklara varför det trots allt kom att uppföras. Riktigt klart blev det dock aldrig och de två översta våningarnas festsalar står fortfarande ofullbordade.

Istället skulle tornet under ett par år komma att användas i samband med experiment med den optiska telegrafan. Med hjälp av luckor eller skärmar på höga master kunde man semaforera till varandra över långa avstånd. Den första telegrafiska trafiken i Sverige gick mellan Drottningholm och Stockholm den sista oktober 1794. En semafor hade satts upp på taket till Stockholms slott och en på Götiska tornet.

Försöken var till belåtenhet, men anläggningen på Götiska tornet användes endast ytterligare några gånger 1795 för att sedan monteras ner.

Sedan dess har tornet bara stått där som en blickpunkt i parken, precis som det var avsett.

TEXT HANS LANDBERG FOTO MAGNUS FOND

Götiska tornet vid Drottningholm ser ut som ett anspråkslöst vattentorn, men har en historia som sträcker sig mot 1700-talets frimureri.